

10.24425/rhpp.2023.145590

Jerzy
JAROWIECKI

**Żegnamy prof. dr. hab. Jerzego
Leonarda Myślińskiego
(1934–2022)**

*We bid farewell to Professor Jerzy Leonard Myśliński
(1934–2022)*

W grudniu ub. roku odszedł na zawsze w Warszawie prof. dr hab. Jerzy Myśliński, należący do ścisłego grona historyków prasy polskiej, który od 1956 roku poświęcił życie pracy badawczej i dydaktyce uniwersyteckiej. Był promotorem wielu prac magisterskich i licencjackich, rozpraw doktorskich, konsultantem i recenzentem licznych prac habilitacyjnych, autorem oceniającym wnioski o nadanie tytułu naukowego profesora z różnych środowisk akademickich. Autor ponad 400 publikacji: książek, rozpraw i artykułów, recenzji i biogramów, haseł encyklopedycznych, tekstów publicystycznych. Współpracował z wieloma czasopismami naukowymi, wieloletni redaktor jednego z najpoważniejszych czasopism Polskiej Akademii Nauk „Kwartalnika Historii Prasy Polskiej” wydawanego przez Instytut Badań Literackich.

Prof. Jerzy Myśliński w różnych okresach działalności naukowej zajmował się historią polityczną oraz historią nauki, przede wszystkim jednak historią prasy polskiej. Najwięcej uwagi poświęcał prasie polskiej w Galicji w dobie autonomicznej, ale też prasie okresu PRL i prasie polskiej za granicą. Pisał o rozwoju mediów elektronicznych, polskiej radiofonii i telewizji. Był autorem około 260 ściśle naukowych publikacji cieszących się dużym zainteresowaniem, przywoływanych później przez innych autorów (pisał o tym szerzej W.M. Kolasa w 2014 roku). W rankingu dziesięciu najczęściej cytowanych naukowców prof. Jerzy Myśliński znalazł się na drugim miejscu (894); pierwsze zajmował prof. Andrzej Paczkowski (1075), trzecie — prof. Jerzy Jarowiecki (704).

Żegnamy naszego Kolegę i Przyjaciela, wybitnego uczonego, z którego twórczej pracy, wiedzy i dorobku wielokrotnie korzystaliśmy, doświadczając także ogromnej i bezinteresownej życzliwości. Mówiliśmy już o tym przy okazji 70. rocznicy urodzin prof. Myślińskiego. Warto przypomnieć Jego drogę życiową

Dzieciństwo i wczesną młodość przeżył na ziemiach wschodniej rubieży Drugiej Rzeczypospolitej. Urodził się 22 czerwca 1934 roku w Zbarażu, w rodzinie urzędniczej, jako syn Jadwigi z domu Curkowskiej (1915–1989) i Zdzisława (1906–1940); ojciec był zastępcą kierownika Urzędu Skarbowego w Tarnopolu. Niełatwe miał dzieciństwo, wojna przysporzyła rodzinie wielu bolesnych przeżyć. Ojciec, jako oficer rezerwy (podporucznik artylerii) zmobilizowany w sierpniu 1939 roku, przydzielony został do 5. Pułku Artylerii Lekkiej we Lwowie, brał udział w obronie miasta, wokół którego toczyły się ciężkie walki. Do Lwowa nie wkroczyli Niemcy, ale poniesione straty i bezsens stawiania oporu spowodowały poddanie go Armii Czerwonej 22 września 1939 roku. Ojciec młodego chłopca dostał się do niewoli radzieckiej, był internowany w Starobielsku, a następnie — jak tysiące polskich oficerów — zamordowany w Charkowie.

Matka i siostra nie zdążyły się uchronić przed deportacją, z Tarnopola wywiezione zostały do Kazachstanu, powróciły do Polski dopiero w 1946 roku. Syn schronił się u wujostwa Duńczewskich w Feliksówce k. Kamionki Strumiłowej, skąd przed prześladowaniami ukraińskimi uszedł z życiem. Najpierw znalazł się we Lwowie, następnie w Klikowej k. Tarnowa, a po wojnie u krewnych w Nowosolnej, wsi pod Łodzią. Tu osiedliła się rodzina na poniemieckim gospodarstwie rolnym, a młody Myśliński uczęszczał do szkoły podstawowej. Tu odnalazła Go matka, która powróciła z Kazachstanu do kraju, osiedliła się w Mławie i podjęła tu pracę.

Syn zamieszkał z nią, w Mławie ukończył szkołę podstawową oraz dziewięć klas szkoły ogólnokształcącej. Najpierw uczył się w tamtejszym Liceum Ogólnokształcącym im. S. Wyspiańskiego, po czym podjął pracę. Egzamin dojrzałości złożył w Liceum Ogólnokształcącym dla Pracujących w 1952 roku. Uczył się i jednocześnie pracował. Interesowała Go historia, szukał zapewne odpowiedzi na pytania dotyczące wydarzeń wojennych i losów jego rodziny. Zdecydował się na podjęcie studiów historycznych. Rozpoczął je w październiku 1952 roku w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie, a po zlikwidowaniu w 1955 roku tego kierunku kontynuował je w krakowskiej WSP. Dał się poznać jako utalentowany student, aktywny w Kole Naukowym Historyków im. Joachima Lelewela. Uzyskał dyplom magisterski po napisaniu w Katedrze Historii Powszechnej pracy pt. *Szymon Askenazy jako historyk*, powstałej pod kierunkiem prof. Józefa Garbacika, kierownika tejże Katedry.

Od 1 października 1956 roku Jerzy Myśliński został asystentem i pracował w WSP w Krakowie do 1960 roku. Jako młody pracownik naukowy związał się z redakcją „Wiadomości Historycznych”, wypełniając recenzjami owo czasopismo docierające do setek nauczycieli historii i badaczy dziejów ojczyźtych. Pisywał też

do czasopisma „Historia i Nauka o Konstytucji”, drukował artykuły w „Roczniku Naukowo-Dydaktycznym WSP w Krakowie”. Stosunkowo szybko awansował. Już w listopadzie 1958 roku Rada Wydziału Humanistycznego podjęła decyzję o powołaniu Go na stanowisko starszego asystenta. Przez trzy lata (1957–1960) J. Myśliński stał się autorem 19 artykułów. Jego opiekun naukowy prof. Józef Buszko, oceniając pracę asystenta, napisał: „Wykazał się znacznymi osiągnięciami w pracy dydaktycznej, prowadząc ćwiczenia, konsultacje nawet zastępczo z różnych dziedzin historii powszechnej i Polski, głównie zaś nowożytnej i najnowszej. W pracy te wkładał duży zapał, sumienność i rzetelność”.

Od roku 1960 Jerzy Myśliński związał się zawodowo z Pracownią Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX wieku Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, kierowaną w latach 1959–1974 przez prof. Józefa Skrzypka. Pracownia od 1 kwietnia 1969 roku została włączona do Instytutu Badań Literackich, a po śmierci J. Skrzypka kierownictwo powierzono J. Myślińskiemu, który funkcję tę pełnił do 1986 roku. W okresie samodzielności Pracowni jej działalność opiniowała Rada Naukowa, powoływana okresowo przez Prezydium PAN, którą kierował prof. Henryk Jabłoński, a w jej skład wchodził m.in. profesorowie Ludwik Bazylow, Tadeusz Cieślak, Rafał Gerber, a później Kazimierz Wyka.

Od momentu związania się J. Myślińskiego z Pracownią rozpoczęła się jego pełna powodzenia działalność badawcza i publikacyjna. W znaczącym stopniu współtworzył historię prasy jako subdyscyplinę historii i prasoznawstwa oraz medioznawstwa. Na tych obszarach badań zyskiwał kolejne stopnie i tytuły naukowe.

Rozprawę doktorską pt. *Grupy polityczne Królestwa Polskiego na gruncie zachodniej Galicji w latach 1895–1904* przygotował pod kierunkiem prof. Henryka Jabłońskiego, uzyskując stopień doktora na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego w 1963 roku. Praca ta ukazała się drukiem w 1967 roku. Po doktoracie powstały liczne opracowania monograficzne, artykuły, rozprawy oraz recenzje. Opublikował je na łamach liczących się czasopism, głównie w „Roczniku Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” (w latach 1962–1970), który był swoistym organem naukowym nie tylko Pracowni, ale wszystkich polskich historyków prasy, redagowanym przez Józefa Skrzypka; Jerzy Myśliński został od 1962 roku sekretarzem redakcji. Publikował także na łamach „Wiadomości Historycznych”, „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”, „Kwartalnika Historycznego”, „Przeglądu Humanistycznego”, „International Review of Journalism”, „Nowych Książek”, „Pokoleń”. Zamieszczał też prace w tomach zbiorowych, będących często pokłosiem konferencji naukowych. Łącznie przed habilitacją ogłosił 35 rozpraw naukowych, 46 recenzji i przeglądów oraz 100 haseł w *Wielkiej encyklopedii powszechnej PWN*. W 1966 roku wydał *Bibliografię prasy polskiej 1944–1948. Prasa krajowa* (Warszawa).

Stopień doktora habilitowanego uzyskał 10 listopada 1970 roku na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie książki pt. *Studia nad prasą społeczno-polityczną w Zachodniej Galicji w latach 1905–1914*. Został docen-

tem w Instytucie Badań Literackich. Prowadził rozległe badania, a ich wyniki ogłaszał w postaci rozpraw monograficznych, książek, recenzji. Publikował też liczne artykuły popularnonaukowe, uprawiał publicystykę historyczną. Został współautorem dwóch tomów historii prasy polskiej: *Prasa polska w latach 1864–1918* (1972) i *Prasa polska w latach 1939–1945* (1990), pod redakcją Jerzego Łojka. W latach 1970–1982, przed uzyskaniem tytułu naukowego profesora, ogłosił 121 publikacji: dwie książki, 44 rozprawy i artykuły naukowe, 75 recenzji, not i omówień. Drukowano je w PWN-ie, na łamach „Kwartalnika Historii Prasy Polskiej”, „Zeszytów Prasoznawczych”, „Kwartalnika Historycznego”, „Ruchu Literackiego”, „Prasy Polskiej”, „Muzeów Walki” i „Kontrastów”. W latach późniejszych Jego publikacje ukazywały się na łamach „Dziejów Najnowszych”, „Z Pola Walki”, „Przekazów i Opinii”, „Zeszytów Wszechnicy Świętokrzyskiej”, „Rocznika Historii Prasy Polskiej”, „Tekstów”, „Rocznika Mazowieckiego”, „Wiadomości Historycznych”.

Nazwisko Myślińskiego i jego publikacje znane były nie tylko w kraju, ale i za granicą. Został członkiem AIERI (Międzynarodowego Stowarzyszenia Badania Środków Komunikacji). Występował na licznych konferencjach krajowych i zagranicznych, m.in. uczestniczył w dorocznych kongresach historyków ruchu robotniczego (ITH) w Austrii, w konferencjach w Berlinie. W latach 1974–1978 był członkiem Komisji Oświaty Polskiego Komitetu ds. UNESCO. Odbywał podróże zagraniczne, prowadząc archiwalne kwerendy w Wilnie, Leningradzie, Kijowie, Mińsku, Pradze i we Lwowie.

Jerzy Myśliński dał się poznać — po objęciu w 1975 roku kierownictwa Pracowni Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego — jako świetny i kompetentny organizator tej jednostki naukowej. Przez Pracownię przewinęło się 31 pracowników i doktorantów, ale trzon zespołu stanowiło 6–7 osób, m.in. profesorowie Jerzy Łojek, Andrzej Paczkowski, Andrzej Notkowski, Wiesław Władyka, Eugeniusz Rudziński, Daria Lipińska-Nałęcz i Urszula Jakubowska. Wśród autorów czterech tomów *Prasy Polskiej* wydanej przez PAN znaleźli się profesorowie Jerzy Łojek, Eugeniusz Tomaszewski, Irena Homola, Witold Jakubczyk, Tadeusz Cieślak, Andrzej Paczkowski, Aleksandra Garlicka, Jerzy Jarowiecki, Jerzy Myśliński i Andrzej Notkowski.

Jerzy Myśliński był redaktorem naczelnym dwóch czasopism naukowych Pracowni: „Rocznika Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” i „Kwartalnika Historii Prasy Polskiej”. Na ich łamach w ciągu 32 lat istnienia publikowało, często wielokrotnie, blisko 350 autorów. Były to osoby o zróżnicowanych poglądach ideowych i politycznych, różnych umiejętnościach i podejściach metodologicznych, reprezentujących też pokrewne dyscypliny.

Jerzy Myśliński w różnych okresach działalności wchodził w skład zespołów redakcyjnych lub komitetów: „Zeszytów Prasoznawczych” (1985–1990), „Tekstów”, „Wiadomości Historycznych” (do 1986), „Zeszytów Wszechnicy Świętokrzyskiej” (od 1994), „Rocznika Mazowieckiego” (od 1997) i „Rocznika Historii Prasy Polskiej” (od 1997).

Od 1 kwietnia 1984 roku przewodniczył Komisji Kwalifikacyjnej ds. Stopni Nauczycielskich (historia). W latach 1975–1985 był członkiem komisji podręcznikowej polsko-radzieckiej przy Ministrze Oświaty i Wychowania.

Tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych Jerzy Myśliński uzyskał 27 października 1983 roku, a z dniem 1 marca 1984 roku Sekretarz Naukowy PAN powołał Go na stanowisko profesora nadzwyczajnego w Instytucie Badań Literackich, na którym pozostał do przejścia na emeryturę. Do 1 maja 1986 roku kierował Pracownią Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX wieku (od 1 listopada 1974 r.)

Po uzyskaniu tytułu profesora w dalszym ciągu aktywnie uczestniczył w pracach badawczych, potwierdzając tę działalność licznymi publikacjami. Powstały kolejne książki: *Dzieje prasy polskiej* napisane wspólnie z Jerzym Łojkiem i Wiesławem Władką (1988), *Mikrofon i polityka. Z dziejów radiofonii polskiej 1944–1960* (1990), *Mozaika wydarzeń. Ziemie polskie w dobie porzoborowej 1864–1915* (1997), *Kalendarium polskiej prasy, radia i telewizji* (2001, 2004) oraz liczne rozprawy i artykuły (60), recenzje i omówienia, notki o książkach i inne (23), biografie (21), artykuły popularnonaukowe i publikacje historyczne (47). Czterokrotnie, poczynając od 1986 roku, był członkiem zespołów koordynacyjnych oraz przewodniczącym problemów badawczych, w 2001 roku otrzymał grant na realizację (w latach 2001–2004) tematu „Humanistyka polska w latach 1945–1990”, w którego realizacji uczestniczyło 41 osób, znawców tematu. Ten projekt i jego prowadzenie jest największym dokonaniem Jerzego Myślińskiego nie tylko krajowym. Podobnych prób nie podejmowano w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Dzięki inicjatywie i swoistemu uporowi uzyskano środki finansowe na realizację projektu, co zaowocowało międzynarodową konferencją w Warszawie w dniach 2–4 kwietnia 2004 roku, podsumowującą wyniki badań, zorganizowaną przez Wydział I Nauk Społecznych PAN z udziałem naukowców nie tylko z Polski, ale i z Czech, Słowacji i Węgier. Efektem było też wydanie przez Instytut Badań Literackich książki pt. *Humanistyka polska w latach 1945–1990* (Warszawa 2006).

O pozycji naukowej prof. Jerzego Myślińskiego świadczy częsty udział w opiniowaniu wniosków awansowych i badawczych. W świetle materiałów archiwalnych pod Jego kierunkiem 170 osób napisało prace magisterskie i licencjackie, był promotorem 6 doktorów historii, zrecenzował 106 prac doktorskich i habilitacyjnych oraz dorobek naukowy kandydatów do tytułu profesora w 23 wydziałach i radach naukowych krajowych uczelni (m.in. uniwersytetach: Gdańskim, Warszawskim, Śląskim, Wrocławskim, Jagiellońskim, Jana Kochanowskiego w Kielcach, Opolskim, Pedagogicznym w Krakowie), opiniował też 9 grantów Komitetu Badań Naukowych. Był również autorem ekspertyz w sprawie kształcenia i doskonalenia nauczycieli.

Po uzyskaniu tytułu profesora Jerzy Myśliński zasiadał w kilku radach naukowych: Instytutu Dziennikarstwa UW, Instytutu Kształcenia Nauczycieli (wiceprzewodniczący 1983–1986), Ośrodka Badań Prasoznawczych w Krakowie (do 1990), Instytutu Badań Literackich (1984–1989), Instytutu Historii Ruchu Robotniczego

ANS (1985–1990), Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych w Warszawie (od 1992 do 1997 roku, od 1993 do końca 1995 roku jako przewodniczący Rady), Archiwum Polskiej Akademii Nauk (1982–1985). W latach 1975–1980 był delegatem Ministra Oświaty i Wychowania w Komitecie Nauk Historycznych PAN.

Profesor Jerzy Myśliński w Instytucie Badań Literackich pracował od kwietnia 1969 roku, tj. od włączenia samodzielnej Pracowni Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX wieku, do 2004 r. Dodatkowo przez wiele lat zatrudniony był najpierw w Instytucie Kształcenia Nauczycieli od marca 1973 roku do 30 listopada 1978 roku (jako zastępca dyrektora Instytutu do spraw Naukowych), potem w wymiarze ¼ etatu od 1 grudnia 1978 roku do końca 1984 roku, a następnie od 1 marca 1990 roku do 31 marca 1991 roku. W okresie od 1 listopada 1981 roku do 9 listopada 1983 roku pracował w redakcji dziennika „Rzeczpospolita”. Od 1 października 1985 do 30 września 1990 roku związał się z Instytutem Ruchu Robotniczego ANS w wymiarze ¼ etatu. Od 1 lutego 1994 do 30 września 1994 roku zatrudniony został na pełnym etacie w Instytucie Filologii Polskiej WSP w Olsztynie, a od 1 października 1994 roku w prywatnej Wszechnicy Świętokrzyskiej w Kielcach, w której to uczelni pracował do września 2001 roku. Od 1 października 2003 do 2011 roku był profesorem w nowo utworzonej Warszawskiej Wyższej Szkole Humanistycznej.

Odszedł od nas na zawsze jeden z najwybitniejszych polskich uczonych, nie tylko nauczyciel akademicki, naukowiec, świetny władca pióra, ale także działacz społeczny. Prof. Jerzy Myśliński działał w licznych organizacjach społeczno-politycznych, naukowych i kulturalnych. Jako gorący patriota często reprezentował „nieprawomyślne” poglądy, potwierdzając to reformatorską działalnością w październiku 1956 roku, a także w latach 70.

Należał do Związku Nauczycielstwa Polskiego, był założycielem i pierwszym prezesem Towarzystwa Naukowego im. A. Próchnika w latach 1990–1994, członkiem do 2011 roku; należał do Mazowieckiego Towarzystwa Naukowego, Mazowieckiego Towarzystwa Kultury, Stowarzyszenia Autorów ZAIKS, Stowarzyszenia Dziennikarzy RP. Od 2001 roku przewodniczył Radzie Fundacji „Akademia Humanistyczna”. Za działalność naukową i dydaktyczną wyróżniono Go wielokrotnie: za książkę o dziejach prasy socjalistycznej przed 1918 rokiem otrzymał nagrodę Sekretarza Naukowego PAN w 1984 roku, odznaczony m.in. Medalem Komisji Edukacji Narodowej i Krzyżem Kawalerskim OOP. Laureat „Złotego Pióra” Stowarzyszenia Dziennikarzy RP.

Pozostawił w głębokim żalu żonę prof. dr hab. Elżbietę Myślińską z rodziny Kozłowskich z Wydziału Geodezji Uniwersytetu Warszawskiego.

Bibliografia

- Akta osobowe, Archiwum Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, sygn. K-25/8.
- Dziki S., „*Kwartalnik Historii Prasy Polskiej*” (1962–1993). *Portrety polskich czasopism prasoznawczych*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 1999, t. 2, z. 2, s. 95–129.
- Historia prasy i bibliografie* (red. U. Jakubowska) oraz *Bibliografia opracowań historii prasy polskiej do roku 1939* (dr C. Gajkowska), Warszawa 2013.
- Jarowiecki J., *Jerzy Leonard Myśliński — uczony i nauczyciel akademicki, historyk mediów polskich — osiemdziesiąta rocznica urodzin*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2014, z. 4, s. 5–18.
- Jarowiecki J., *Jerzy Myśliński: badacz historii politycznej XIX–XX wieku, historyk mediów polskich: siedemdziesiąt lat życia*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2005, z. 1, s. 225–230.
- Kolasa W. M., *Historia mediów polskich w świetle wskaźników bibliometrycznych*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2011, nr 3–4, s. 8–27.
- Kolasa W. M., *Historiografia prasy polskiej (do 1918 roku). Naukometryczna analiza dyscypliny 1945–2009*, Kraków 2013.
- Kolasa W. M., *Jerzy Myśliński — portret bibliometryczny*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2014, z. 4, s. 19–36.
- Kolasa W. M., *Retrospektywny indeks cytowań w humanistyce. Koncepcja, metoda, zastosowanie*, „Przegląd Biblioteczny” 2011, nr 4.
- Myśliński J., *Pracownia Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX–XX wieku PAN (1958–1993)*, [w:] *Historia prasy i bibliografie*, pod red. U. Jakubowskiej, Warszawa 2013, s. 63–98.
- Myśliński Jerzy Leonard*, [w:] *Złota Księga Nauk Humanistycznych 2013*, Gliwice 2013, s. 261.
- Myśliński Jerzy*, [w:] *Who's who in Mass Communication*, München – N. York – London – Paris 1990.
- Władyka W., *Komisja Historii Prasy przy Komitecie Nauk Historycznych*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1980, nr 3, s. 155–157.
- Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie w pierwszym piętnastoleciu rozwoju 1946–1961*, kom. red. M. Tyrowicz, J. Jarowiecki, A. Przyboś, I. Zarębski, Kraków 1965.